

MEIĐIJEVA RESTAURACIJA U JAPANU

Ovaj rad donosi kratak povijesni pregled šogunata kako bi se objasnili uzroci njegova pada. Meiđijeva restauracija spada među najvažnije događaje u japanskoj povijesti u kojima je doživljena tranzicija s jednoga sustava vladavine na drugi. Tekst objašnjava kako su položajem nezadovoljni niži samuraji i marginalizirani tozama daimjoi, pod vodstvom provincija Sacume i Čošua, izveli državni udar 1868. godine te povelili Bošinski rat protiv preostalih provincija vjernih šogunu. Neizostavno je bilo spomenuti i zapadne sile, koje su bile katalizatori za događaje koji su uslijedili, ali i za razvoj paranoične, nacionalističke ideologije. Spomenute su i posljedice izazvane Meiđijevom restauracijom te nastojanjima vlade da u što kraćemu roku modernizira zemlju, u čemu i uspjevaju.

Ključne riječi: šogunat; zapadne sile; otvaranje; restauracija cara; državni udar; modernizacija; 19. stoljeće

1. UVOD

Japan, ili „zemlja izlazećeg Sunca“, oduvijek je izazivao fascinacije i interes kod brojnih zapadnjačkih povjesničara i znanstvenika. Japanska arhitektura, kultura, ekonomija i način života na površini mogu izgledati kao europski ili američki, ali zapravo se radi o tradicionalnome japanskom modelu preuzimanja tuđe kulture i tehnologije, u kojemu se preuzeto sustavno izmjenjuje i modificira do mjere neprepoznatljive „zapadnjacima“. Kao što je to bio slučaj s kineskom kulturom tijekom 7. stoljeća pa nadalje, tako je i zapadnjačka kultura bila usvojena tijekom druge polovice 19. stoljeća. Zbog toga je cilj ovoga rada prikazati i objasniti uzroke koji su doveli do modernizacije Japana i političke promjene, Meiđijeve restauracije, ali i predstaviti neposredne posljedice izazvane revolucionarnim promjenama.

Ono što stvara najviše izazova i problema istraživaču japanske povijesti, dostupna je literatura na hrvatskome jeziku. Jedini hrvatski autor koji je napisao sintezu o japanskoj povijesti jest Božidar Pasarić. Iako po struci nije bio povjesničar, uspio je usustaviti pregledan i kvalitetan prikaz japanske povijesti, od prapovijesti do sadašnjosti. Također na hrvatskome jeziku dostupna je knjiga *Povijest Japana* Conrada Totmana, ali radi se o prijevodu s engleskoga jezika. Zbog toga je nužno posvetiti se neeuropskim temama i istraživati područja svjetske povijesti koja nisu toliko zastupljena u hrvatskoj historiografiji. Zbog te ograničenosti bilo je potrebno koristiti se stranom literaturom, koje nije nedostajalo zahvaljujući nastojanjima britanskih i američkih povjesničara da kvalitetno prikupe podatke, prevedu ih i predstave „zapadnjačkoj“ znanstvenoj zajednici. Zahvaljujući njihovim spoznajama moguće je u japanskoj povijesti primijetiti slične i istovjetne procese koji su se dogodili u

Europi, ali svakako više dominiraju anomalije, tj. procesi endemične i jedinstvene naravi. Kao što će rad prikazati, anomalije će biti osobito izražene tijekom vladavine šogunata Tokugava u 17. i 18. stoljeću, a vrhunac će biti Meidijeva restauracija, politički prevrat koji se može interpretirati kao državni udar, revolucija ili povratak „antičkoga“ načina vlasti, preko cara.

2. VLADAVINA ŠOGUNA

Prije povijesnoga prikaza šogunata Tokugava neizostavno je kontekstualizirati i objasniti nastanak pojma *šogunat*. Prvi put u povijesti šogunat nastaje 1185. godine pod vodstvom Minamota Joritoma, vođe pobjedničkoga klana Minamoto tijekom Gempejskoga rata protiv klana Taira.¹ Šogunat se definira kao stvarna vojna i civilna vlast vojnoga zapovjednika, koji vlada uz pomoć svojih vazala, tj. *daimjoa*. Prije šogunata nominalno je vladao car, ali sam je car imao simboličnu ulogu te su *de facto* vladale aristokratske obitelji preko svojih regenata iz glavnoga grada Kjota, smještena u središtu najvećega otoka Honšua. Oni su vodili centralističku politiku i provincijama su vladali preko svojih civilnih guvernera *šugo*.² Rastući financijski i socijalni problemi izazivali su nemire u cijeloj zemlji, a civilni guverneri nisu imali vojno umijeće i vlastitu vojsku. Za održavanje reda u zemlji bio je zadužen novi ratnički sloj samuraja zvan *buši*.³

Zapovjednici ratničkoga sloja težili su i civilnoj vlasti, a ne samo održavanju javnoga reda i mira. To je dovelo do pada aristokratske vladavine i do uspostavljanja *bakufua*, tj. „vladavine pod šatorom“ ili vojne diktature. Sam se šogun oslanjao na svoje vojne guvernere *daimjoe* i na njihove samuraje. To je davalo veliku moć i autonomiju feudalcima, što je otežavalo funkcioniranje šogunata. Time je započeo proces fizije ili razdvajanje u kojemu su se feudanci prirodno i spontano počeli sve više osamostaljivati i kreirati vlastita kvazikraljevstva. To je dovelo do pobune cara Go-Daiga, koji uz pomoć klana Ašikaga 1333. godine nastoji vratiti carsku vlast (tzv. Kemu restauracija).⁴ Na carevu nesreću, vođa klana Ašikaga Takauđi nije imao ambicije vratiti caru vlast, već ga samo iskoristiti za preuzimanje vlasti, što je razmišljanje koje će se pojaviti i u 19. stoljeću. Car Go-Daigo nije imao sluha za feudance, koji su zapravo držali pravu moć, te je ubrzo morao 1336. prepustiti pravu vlast novomu šogunu Ašikagi Takauđiju.

Razdoblje vladavine šogunata Ašikaga tijekom 14. i 15. stoljeća može se okarakterizirati kao nastavak slabljenja centralne šogunske vlasti i dekadencije samoga dvora, ali i sverastućega nezadovoljstva *daimjoa* koji su se odricali vlasti iz Kjota. Time je proces fizije bio završen, a karta se Japana sastojala od niza malih polisa koji su međusobno ratovali zbog zemlje. Klanovi na otocima Kjušuu i Šikokuu bili su u potpunosti nezavisni, a isto je bilo i s klanovima na krajnjemu zapadnom dijelu Honšua, ali i na njegovu sjeveroistočnome kraju.⁵ Prvi veći sukob izbija 1467. godine, kada se najmoćniji klanovi Hosokava i Jamana sukobljavaju oko prevlasti nad šogunom Ašikagom Jošimisom. Rat je dobio naziv Oninski, prema eri Onin za vrijeme cara Go-Cućimikade.⁶ Iako se rat službeno vodio oko šogunskoga ili carskoga nasljedstva, dakle nekoga oblika hegemonije, ustvari je vođen

1 W. W. FARRIS 2009: 109.

2 S. TURNBULL 2002: 13.

3 C. TOTMAN 2003: 87.

4 B. PASARIĆ 2010: 105.

5 K. KIMER 2015: 56.

6 B. PASARIĆ 2010: 107.

ponajprije zbog stjecanja još više zemlje. Rat je završio neodlučeno 1477. godine, a šogunska vlast i prijestolnica Kjoto bili su u ruševinama. Time je započelo razdoblje zvano *Sengoku Ćidai*, tj. „doba zaraćenih zemalja“. To je razdoblje bilo obilježeno neprestanim međusobnim ratovima između feudalaca, razvijanjem vojne tehnologije i taktike, usponom *ašigaru* jedinica, pojavom Europljana i kršćanstva i decentralizacijom cijeloga Japana.⁷ Konačno ujedinjenje započeo je Oda Nobunaga, koji je do svoje smrti 1582. godine uspio staviti pod svoju kontrolu središnji dio otoka Honšua. Proces ujedinjenja nastavio je Tojotomi Hidejoši kada je tijekom 80-ih godina 16. stoljeća pobijedio klanove Ćosokabe na otoku Šikokuu i Šimazu na otoku Kjušuu, čime je stekao kontrolu nad zapadnim dijelom Japana. Godine 1590. pokrenuo je uspješnu vojnu kampanju protiv klana Hoĉo na istočnome dijelu Honšua.⁸ Kako je imao potpunu kontrolu nad Japanom, Hidejoši je poduzeo do tada nezamisliv pothvat, nešto što će zauvijek ostati u japanskim ambicijama, a to su bile dvije neuspješne invazije na Koreju tijekom 90-ih. Hidejoši umire 1598. godine, a prije svoje smrti odredio je Vrhovnomu vijeću da vlada sve do punoljetnosti njegova sina Hidejorija. Ćlanovi Vrhovnoga vijeća nisu imali namjere vladati u Hidejorijevo ime, već preuzeti potpunu vlast. Zbog toga nastaju dvije frakcije unutar Vrhovnoga vijeća, a to su Istočna i Zapadna vojska. Zapadnu vojsku predvodio je Išida Micunari, a Istočnu vojsku Tokugava Iejasu. Dvije strane sukobile su se kod Sekigahare 21. studenoga 1600. godine, gdje su Tokugava i njegovi saveznici odnijeli pobjedu, a time je ujedinjenje Japana u potpunosti završeno.⁹

Zanimljivo je kako su sva trojica ujedinitelja bili u međusobnome doticaju, na istoj strani ili u savezništvu. Oda Nobunaga i Tokugava Iejasu bili su saveznici, a Tojotomi Hidejoši služio je Odi Nobunagi. Zašto je to tako? Naime klan Oda i klan Tokugava nalazili su se na strateškome trgovačkom i prometnom putu Tokaidu, u južnome obalnom dijelu središnjega Honšua. Isto tako bili su zaštićeni planinskim lancem, kroz koji je prolazio planinski put Nakasendo, sjevernije od Tokaida. Oba puta spajala su današnji Tokio i Kjoto. Osim geografskih značajki trojica ujedinitelja reformirali su japansko ratovanje u kojemu je glavni fokus bio na *ašigaru* jedinicama, koje su se za razliku od samuraja borile u čvrstim formacijama s kopljima i arkebuzama.¹⁰ Tako je Tokugava Iejasu stekao svu vlast i mogućnost da popravi situaciju u svojoj zemlji.

Slika 1. Prikaz sustava provincija (izvor: W. E. Deal 2006:10)

7 W. E. DEAL 2006: 11.

8 K. KIMER 2015: 59.

9 V. ŠANTIĆ 1961: 30.

10 S. TURNBULL 2005: 28.

3. ŠOGUNAT TOKUGAVA (1600.-1868.)

Nakon povijesnoga uvoda i smještanja pojma *šogunat* u vremenski prostor potrebno je razjasniti povijesne okolnosti tijekom vladavine šogunata Tokugava koje su prouzročile Meidijevu restauraciju. Naime javlja se posebna anomalija u povijesti, koja je znatno drukčija nego u Europi. Feudalizam u Europi počeo se raspadati početkom 17. stoljeća zahvaljujući uvođenju „protomodernizacijskih“ reformi kao što su centralizacija, uvođenje birokracije, marginaliziranje plemstva u političkome životu i uvođenje stajaće vojske, tj. apsolutizam.¹¹ S druge strane Japan je krenuo u suprotnome smjeru. Iako je Tokugava lejasu nakon pobjede kod Sekigahare 1600. godine imao široko otvorena vrata za centraliziranu i apsolutnu vlast, on to nije namjeravao provesti. Shvatio je kako je centralizirana vlast carskoga i aristokratskoga dvora prije 12. stoljeća dovela do velikih problema kao što su korupcija, nedostatak hrane, pobune seljaka i sukobi s ratnim bandama.

Iejasu je očito analizirao stanje u Kini, kojom je vladala dinastija Ming, gdje je cvala korupcija birokracije, vojske i plemstva te su iskorištavali nesposobne careve.¹² Na temelju toga Iejasu je namjeravao iskoristiti sličnu metodu kao Minamoto Joritomo 1185. godine, ali uz dosta preinakaka. Naime uzrok pada šogunata Kamakura i Ašikaga bio je prirodan i spontani nastanak autonomnih državnica, kojima su upravljali *daimjoi* bez ikakve ovisnosti o šogunu. Tokugava je drugačije razmišljao i htio je on biti taj koji će odrediti koji će *daimjo* upravljati određenom provincijom, ali pitanje je bilo kojom metodom odrediti guvernere. Iejasu je dakako postupio pragmatično i u ključnim provincijama postavio feudalce, koji su bili uz njega u bitci kod Sekigahare. Oni su nazvani *fudai daimjo* te je time Tokugava stekao kontrolu nad velikim dijelom Japana, a sveukupno je bilo 115 *fudaija*.¹³

Feudalci koji su bili protiv njega, ali su se morali pokoriti, dobili su naziv *tozama daimjo* i bilo ih je 105, a njihova se uloga nikako ne smije ignorirati. Oni su pretežno bili smješteni na perifernim provincijama otoka Kjušua i Šikokua, kao i na krajnjim zapadnim rubovima otoka Honšua. Ako je *bakufu* bio naziv za „vladavinu pod šatorom“, onda je novi naziv *bakuhan* značio „vladavinu uz pomoć provincija“.¹⁴ Osim toga Iejasu je imao mnogo djece, koja su bila korištena za diplomatske i administrativne svrhe, a samim time je stvoreno 20 sporednih obitelji koje su nosile naziv *šinpan*. Te nove obitelji ponajprije su imale ulogu upravljati bogatom nizinom Kanto, a kako je prijestolnica premještena u Edo ili Tokio, razlog takve odluke bio je sasvim jasan. U konačnici ekonomska raspodjela svih struktura osigurala je šogunatu Tokugava stabilnu vlast. Naime vrijednost posjeda *tozama* feudalaca iznosila je 9 milijuna kokua, a vrijednost posjeda šogunata i njegovih vazala iznosila je 15 milijuna kokua.¹⁵ Uzmimo u obzir da su *tozama* feudalci bili raštrkani na perifernim dijelovima Japana te nisu mogli pružiti zajednički otpor. Osim nepoćudnih feudalaca Tokugava Iejasu nakon dugogodišnjih se spletki uspio riješiti Hidejošijeva sina Hidejorija, koji je uspio organizirati veću pobunu koja je ipak 1615. godine ugušena. Ono što je odlikovalo Iejasua jesu njegovo strpljenje, odlika koja će se s generacijama pretvoriti u pasivnost, te njegova želja za osiguravanjem stabilne države. Nakon podjele zemlje Iejasu je uredio putove između Kjota i Tokija, spomenuti Tokaido i Nakasendo, a isto tako počeo je kovati novac.¹⁶

11 I. GOLDSTEIN 2008: 250.

12 W. E. DEAL 2006: 89.

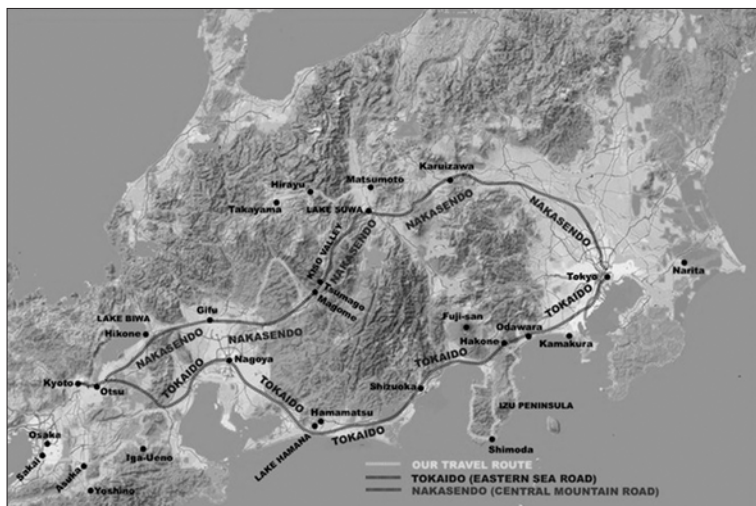
13 B. PASARIĆ 2010: 161.

14 M. B. JANSEN 2000: 33.

15 M. B. JANSEN 2000: 42.

16 B. PASARIĆ 2010: 167.

Slika 2. Prikaz puteva Nakasendo i Tokaido (izvor:http://apdl.kcc.hawaii.edu/roads/2008_spring/_full_bloom.html; preuzeto: 3.1.2018.)

O situaciji u Europi i o otkrićima u svijetu obavijestio ga je William Adams, predstavnik Engleske. Kako je Tokugava bio protivnik Portugala, koji je nastojao monopolizirati trgovinu i ugroziti unutarnje stanje Japana, priklonio se Nizozemcima i Englezima, koji su bili zainteresirani isključivo za trgovinu.¹⁷ Zanimljivo je analizirati zašto su upravo protestantske zemlje imale više uspjeha u pregovorima s Japanom nego rimokatolici. Problem Španjolske i Portugala proces je protureformacije, koji je započeo prelaskom iz 16. u 17. stoljeće, a to je značilo kako je jedna od zadaća katoličkih država bila širiti „istinsku vjeru“ u ostale dijelove svijeta. Kako su Englezi i Nizozemci bili izrazito pragmatični i praktični, nisu se zamarali s religijskim pitanjima, a isto tako obje zemlje često su ratovale protiv Španjolske i Portugala. Što se tiče feudalaca, oni su zadržali svoje vojske, porezni sustav, sustav vlasti i tijela uprave te zakonodavstvo, a plaćali su određen postotak uroda kao porez šogunu.¹⁸ Isto tako svoj način upravljanja provincijama morali su uskladiti sa šogunatskim načinom upravljanja, a to je bilo preko vazala i samuraja. Time je stvorena jedna svakodnevna rutina rada i obaveza koja je osigurala stabilnost Japanu.

Nakon Iejasuove smrti 1616. godine sve do Meiđijeve restauracije na poziciji šoguna bilo je četrnaest pripadnika dinastije Tokugava. Spomenut će se samo najznačajniji šoguni, a isto tako objasniti će se sveukupno stanje šogunata tijekom 17. i 18. stoljeća. Treći šogun Iemitsu stupio je na vlast 1623. godine, a pokazao se vrlo inteligentnim i odlučnim vladarom.¹⁹ Formirao je Veliko vijeće *Rođu*, Izvršno vijeće *Bugjo* i Sudsko vijeće *Hjođušu*, čime je htio birokratizirati svoju državu. Isto tako uveo je obvezu za sve feudalce da izmjenično žive godinu dana u Edu, tj. Tokiju. Tim je potezom držao feudalce pod kontrolom, a svoj boravak plaćali su sami, čime ih je dodatno ekonomski oslabljivao. Kako su progoni kršćana započeli već s Iejasuom, tijekom Iemitsuove vladavine dosegli su vrhunac. Ako su Japanci već tijekom perioda Sengoku smatrali Europljane barbarima, onda su tijekom 17. stoljeća otvoreno iskazivali prijezir i ksenofobiju prema njima. Već 1636. godine svi stranci osim Kineza i Nizozemaca, jer nisu smatrani kršćanima, bili su protjerani iz Japana. Nizozemcima je

17 B. PASARIĆ 2010: 167.

18 C. TOTMAN 2003: 230.

19 B. PASARIĆ 2010: 172.

omogućeno naseljavanje na otoku Dešimi kod Nagasakija, kao na jedinoj luci za trgovinu.²⁰ Tako je Dešima ili Deđima bila svojevrsni prozor prema europskoj civilizaciji, jedina rupa na vratima kroz koju se moglo vidjeti što se događa u svijetu. Time se Japan u potpunosti zatvorio u svoje granice, zaštićen u vlastitoj vremenskoj kapsuli i kukuljici, za koju se vjerovalo kako će zadržati „čistoću i ljepotu“ režima Tokugava.

Još jedan razlog za zatvaranje granica bio je problem *tozama* feudalaca na otoku Kjušuu, koji su prije toga otvoreno i intenzivno trgovali s Portugalcima i Nizozemcima, a moguća opasnost bio je uvoz tehnološki superiornijega oružja, ali i modernih ideja, čime bi se mogao pokrenuti veliki ustanak protiv šogunata. Taj će strah na kraju i biti opravdan. Zanimljiv je peti šogun Cunajoši, koji je vladao od 1680. do 1709. godine, a poznat je po tome što je gradio velika skloništa za pse i naglao stanovništvu da ih hrane, čime je stekao naziv „pasji šogun“.²¹ Sljedeći značajni šogun osmi je po redu, a zvao se Jošimune, a vladao je od 1716. do 1745. godine. Uz pomoć reformi sredio je financije u zemlji tako što je smanjivao plaće malim posjednicima i samurajima bez zemlje te uveo dodatni poraz za *daimjoe*, a zauzvrat im se vrijeme boravka u Edu smanjilo za pola. Uveo je proto-kapitalističke mjere, tj. koristio je poslovni kapital trgovaca za investicije u navodnjavanje.

Banalno, ali i vrijedno zbog spašavanja života, Jošimune je uveo slatki krumpir 1734. godine kao rezervno bilje u prehranjivanju stanovništva.²² Jedanaesti šogun Ienari vladao je od 1787. do 1837. godine, što ga čini vladarom s najviše godina „radnoga staža“. Zbog izoliranosti Japana često su vladale gladi i pobune, a broj stanovnika Japana na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće iznosio je 25 milijuna stanovnika. Uvedene su reforme koje su se temeljile na konfucijanizmu, tj. na poštovanju hijerarhije i skromnosti. Reforme zvane *Kansei* trebale su zaustaviti veliku glad *Tenmei* i osigurati pozitivan proračun šogunata. Posljednji šogun u izolacionizmu, prije otvaranja Japanu svijetu, bio je Iejoši, koji je vladao od 1837. do 1853. godine.²³ Njegova uloga nije osobito značajna, ali može se od nje započeti analizu društvenih, ekonomskih i političkih problema koji su se počeli stvarati već početkom 18. stoljeća. Stanje u japanskome društvu može se usporediti sa stanjem u europskome društvu. Dok su se staleške barijere polako počele rušiti zahvaljujući humanističkim i prosvjetiteljskim idejama, japansko je društvo doživjelo sasvim suprotan proces. Pod utjecajem neokonfucijanskih ideja o besprijekornome poštovanju hijerarhije, društvo su činile četiri klase: seljaci, vojnici, trgovci i umjetnici.²⁴ Trgovci i umjetnici s vremenom su se stopili u klasu građanstva. Dodatnu komplikaciju izaziva činjenica kako unutar svakoga staleža postoje dodatni staleži, a osobito se to odnosi na vojnički stalež.²⁵

Logično bi bilo zaključiti kako će građani ili seljaci biti predvodnici općega nezadovoljstva društvenom podjelom, ali u slučaju Japana građani i seljaci nisu imali nikakvu ulogu sve do sredine 20. stoljeća. Jedini razlozi nezadovoljstva tih dviju klasa najčešće su bili glad i visoki porezi, ali kako je šogunat uvijek nasilno gušio ustanke, u tim se klasama iz prvotnoga straha i nezadovoljstva stvorio konformizam. Ekonomski su problemi bili oduvijek prisutni i zbog zatvorenosti Japana, a ekonomska moć mogla je cirkulirati samo unutar zadanih granica, što nije ostavljalo nimalo prostora za napredovanje ili akumulaciju kapitala.

20 M. B. JANSEN 2000: 80.

21 B. PASARIĆ 2010: 183.

22 B. PASARIĆ 2010: 184.

23 W. G. BEASLEY 1972: 63.

24 W. E. DEAL 2006: 112.

25 W. E. DEAL 2006: 113.

4. RAZDOBLJE BAKUMACU (1853.-1868.)

Problemi šogunata Tokugava u prvoj polovici 19. stoljeća bivaju sve veći i veći, a sasvim novi problemi, od kojih se Japan ograđivao 200 godina, konačno dolaze u japanska mora. Riječ je dakako o zapadnjačkim silama koji nakon Prvoga opijumskog rata (1839.-1842.) nastoje utažiti svoje imperijalističke težnje i na Dalekome istoku. Već 1837. godine američki nenaoružani brod *Morrison* dolazi do Tokija i plovi do juga Kjušua, a isto tako britanski istraživački brod *Samarang* 1845. godine „ljubazno“ je dočekan.²⁶ Unatoč tomu šogunat ne dopušta otvaranje svojih granica i luka stranim silama, usprkos strahu od britanske pomorske moći. Za Britance i Francuze Japan je doista bio posljednja civilizacija, koja zbog svojega izoliranog položaja nije bila u početku od strateške važnosti. Ipak sve jači SAD drugačije je gledao na Japan. Zbog razvoja parnih brodova, i uz daljnju upotrebu jedara radi sigurnosti, bilo je potrebno često ulaziti u luke zbog ugljena, a zbog veličine Pacifika Japan se doimao kao savršeno mjesto. Ukratko rečeno, Amerikancima je dozlogrdilo bunтовno i odrješito ponašanje Japanaca te su ih odlučili prisiliti na otvaranje granica. Tu zadaću dobio je komodor Matthew Perry, koji je nakon osam mjeseci putovanja 8. srpnja 1853. godine uplovio u Tokijski zaljev. Sam se komodor temeljito pripremio i proučio japansku kulturu.²⁷ U to vrijeme umire šogun Iejoši, a trinaestim šogunom postaje Iesada, koji će vladati do 1858. godine. Nakon odrađenih ceremonija i razmjena pisama, u kojim se zahtijevalo otvaranje granica pod prijetnjom invazije, Perry je obećao da će se vratiti u Japan sljedeće godine. Nesumnjivo je točno kako su te ucjene i prijetnje izazvale opći metež u Japanu. Po prvi put u povijesti šogun je zatražio savjet od carskoga dvora, *daimjoa* i nižih feudalaca. Japanski je stav bio kako se strancima ne smije popustiti, dakle vidimo stvaranje histerične i paranoične, ali legitimne ideologije. Pojavilo se mišljenje kako je nužno proučavati zapadnjačke znanosti kako bi se izjednačilo s njima, mišljenje koje se nije razvilo u Kini ili u Koreji. Matthew Perry ispunio je obećanje te je 11. veljače 1854. uplovio u Tokijski zaljev s dodatnim brodovima i ljudstvom naoružanim najsuvremenijim američkim arsenalom.²⁸

Sklopljen je sporazum u Kanagavi 31. ožujka iste godine, nakon mjesec dana natezanja i popuštanja Japanaca američkim zahtjevima. Ugovorom su predviđene dvije luke za prihvat američkih brodova, Šimoda i Hakodate. Tim ugovorom i popuštanjem Amerikancima *bakufu*, tj. šogunat, potpisao je vlastitu propast i uzrokovao političko nezadovoljstvo feudalaca i nižih samuraja. Zahvaljujući prvomu američkom konzulu Townsendu Harrisu i „Ugovoru o prijateljskim odnosima i trgovini“, SAD je tijekom pet godina dobio dodatne luke na korištenje i povoljne carine od svega 5%. Uskoro su potpisani slični ugovori s Velikom Britanijom, Francuskom, Rusijom i Nizozemskom, zemljama koje su očito uvidjele da se Japan može financijski dobro iskoristiti.²⁹

Zanimljivo je kako su Japanci poslali svoju prvu delegaciju u SAD 1860. godine, a primio ih je predsjednik James Buchanan u Bijeloj kući. Dok se SAD upuštao u građanski rat, u Japanu su tenzije počele nekontrolirano rasti, a pogotovo se pogoršao odnos sa zapadnim silama. Godine 1862. u provinciji Sacumi ubijen je britanski trgovac Charles Richardson, koji nije sišao s konja pokloniti se *daimjau* Šimazuu Hisamicuu. Britanci su zahtijevali veliku odštetu od 100 000 funti,

26 B. PASARIĆ 2010: 198.

27 C. TOTMAN 2003: 301.

28 A. D. SWALE 2009: 29.

29 B. PASARIĆ 2010: 206.

a kako je Sacuma odugovlačila s pregovorima, situacija je eskalirala.³⁰ U kolovozu 1863. britanski brodovi bombardirali su Kagošimu, glavni grad Sacume, a Japanci su uzvratili obalnim topovima. Slično tako provincija Čošu, na krajnjemu zapadu otoka Honšua, protivila se prolasku zapadnjačkih brodova kroz tjesnac Šimonoseki i zapucala u rujnu 1864. godine na američki brod. Organizirana je međunarodna koalicija od 17 ratnih brodova koji su napali provinciju Čošu, izvršivši bombardiranje i iskrcavanje.³¹ Ono što se ne smije zaboraviti jest da su napadnutim provincijama upravljali *tozama daimjoi*, što je značilo da su te provincije pretpostavljale da zapadne sile štite šogunat. Na njihovu sreću, to je bilo daleko od stvarne istine. Zapadne sile nisu imale namjere boriti se na jednoj političkoj strani jer jednostavno nisu dovoljno poznavale političku situaciju u Japanu, tj. nisu pretjerano marile za nju. Međutim situacija se počela mijenjati kada je 1865. godine Velika Britanija počela gubiti povjerenje u poslovanje sa šogunatom, dok je Francuska bila jedina europska zemlja koja je ostala trgovati s *bakufuom*. S druge strane stranke koje su zagovarale protjerivanje „barbara“ iz Japana uvidjele su kako je borba protiv zapadnih sila uzaludna te da će više koristiti imati ako vojno surađuju.³²

Godine 1867. posljednjim šogunom postaje Jošinobu, zvan Keiki. Njegova vladavina započela je općim nezadovoljstvom svih društvenih slojeva. Ipak, tu treba postaviti pitanje tko je doista toliko nezadovoljan kako bi pokrenuo pobunu protiv šogunata. Korištena literatura sukobljava se oko pitanja koji društveni slojevi žele promjenu režima. Ako uzmemo u obzir seljake kao najbrojniji društveni sloj, može se sa sigurnošću reći kako je prosječnom seljaku bilo svejedno tko vlada, tj. samo da ima osnove za život.³³ Slično tomu građani, tj. buržoazija, također nisu imali političkih ambicija, ali su bili na strani promjena i potihom podržavali rušenje feudalnoga sustava. Ipak, građanska klasa posjedovala je dovoljnu količinu kapitala, zahvaljujući trgovini i bankarstvu, za financiranje političkih protivnika šogunata.

Glavne dvije struje koje su bile pokretači političkih promjena jesu *daimjoi* i niži samuraji iz *tozama* područja te carski dvor.³⁴ Tu se mogu uvidjeti dva paralelna politička procesa koja su se odvijala. Prvi se proces odnosio na srozavanje odnosa između šoguna i *daimjoa*, tj. ponavljao se scenarij iz razdoblja Sengoku kada su se *daimjoi* postupno udaljavali i stvarali svoja kvazikraljevstva. To se ponajprije odnosi na *tozama daimjoe*, prije svega na klanove Sacuma, Čošu i Tosa. Oni su imali dovoljno slobode i autonomije donositi zakone koji su u potpunoj suprotnosti sa šogunatovim zakonima, primjerice o vojnoj i ekonomskoj suradnji s Britancima.³⁵ Drugi proces odnosio se na niže samuraje i sitno plemstvo. Taj je proces bio važniji jer je djelovao na višoj razini i prije svega se radilo na stvaranju velike koalicije protiv šogunata, koja je nadilazila ovlasti *daimjoa*, a svoje akcije opravdavali su činjenicom da se bore u carevo ime. Među političkim aktivistima najpoznatiji su *išin-šišin*, koji su imali izrazito antišogunatske stavove. Proces je započeo u provinciji Čošuu, gdje su niži samuraji preuzeli vlast, što je izazvalo reakciju šogunata 1866. godine. Provincija Čošu brzo je mobilizirala svoje iregularne trupe, koje su činili seljaci, građani i niži samuraji. Zbog izrazite motiviranosti i stranoga naoružanja provincija Čošu uspjela je poraziti vojsku *bakufua* te time poslati poruku ostalim *tozama* provincijama da je vrijeme za ofenzivu.³⁶ Kako je prije pobjede nad *bakufuom* potpisan vojni

30 B. PASARIĆ 2010: 207.

31 M. B. JANSEN 2000: 303.

32 W. G. BEASLEY 1972: 212.

33 W. E. DEAL 2006: 113.

34 A. D. SWALE 2009: 52.

35 M. COHEN 2014: 146.

36 M. COHEN 2014: 151.

sporazum između Sacume i Čošua početkom 1866. godine, Čošuova pobjeda motivirala je i provinciju Tosu da se pridruži koaliciji, zvanoj Sačo savez. Vođe provincije Sacume bili su Saigo Takamori, pojedinac kojega treba zapamtiti, i Okubo Tošimiči. Vođa provincije Čošua bio je Kido Takajoši, a provincije Tose Sakamoto Rjoma.³⁷

Nakon pobjede nad šogunatskom vojskom došlo je do krize u redovima klana Tokugava. Već prije osnovana policija *šinesgumi* imala je puno posla s antišogunatskim političkim agitatorima, koji su među stanovništvom promovirali ideju carske restauracije. Godine 1866. nastupila je smrt šoguna Iemocija, a na prijestolje dolazi Jošinobu, koji nikada nije kročio u Edo tijekom vladavine. U međuvremenu umro je i japanski car Komei, a na prijestolje stupio petnaestogodišnji car Meiđi. Pokušao je riješiti i smiriti situaciju u svojoj zemlji tako što je otišao u lipnju 1867. u Kjoto kako bi se dogovorio s carskim provincijama.³⁸ Sastanak je, naravno, propao jer provincije nisu htjele kompromis, osim klana Tosa, koji je šogunu ponudio mogućnost da podnese ostavku i postane predsjednikom vlade. Jošinobu je pristao na tu ponudu te je 19. studenoga 1867. godine podnio ostavku. Ipak, ratoborne provincije Sacuma i Čošu nisu pristale da Jošinobu ostane predsjednik vlade, već su htjele da klan Tokugava u potpunosti nestane iz političkoga života. Konačno, 9. prosinca 1867. objavljen je dokument kojim se vraća vlast caru, tj. proglašava se Meiđijeva restauracija.³⁹ Pitanje je koliko je mladi car bio spreman za tu ulogu, ali smatra se kako ga se i nije previše pitalo, tj. nije imao izbora nego preuzeti kormilo broda, koji se godinama radio rukama nezadovoljnih samuraja i provincija. Ipak, službeno je šogunat prestao postojati, premda je velik dio sljedbenika šogunata i dalje imao moć.

5. BOŠINSKI RAT (1868.-1869.)

Bivši šogun Jošinobu očito je bio spreman za svoju novu, nižu poziciju, ali njegovi sljedbenici u središnjemu i istočnome dijelu otoka Honšua nisu imali iste namjere. Nakon što mu je oduzeta zemlja šogunatske snage predvođene provincijama Aizuom i Đozaijem organizirale su svoju vojsku od 10 000 ljudi. Uvidjevši kako su ga carske snage potpuno otpisale, Jošinobu preuzima zapovjedništvo nad vojskom te se 27. siječnja 1868. godine sukobljava s carskom vojskom kod Tobe-Fušime.⁴⁰ Iako je imao tri puta brojniju vojsku, koja je djelomično uvježbana od francuskih savjetnika, carske

Slika 3. Car Meiđi (izvor:https://en.wikipedia.org/wiki/Emperor_Meiji#/media/File:Emperor_Meiji_by_Takahashi_Yuichi.jpg, preuzeo: 3.1.2018)

37 M. B. JANSEN 2000: 309.

38 B. PASARIĆ 2010: 213.

39 A. D. SWALE 2009: 59.

40 W. G. BEASLEY 1972: 296.

postrojbe bile su daleko bolje naoružane i uvježbane, upotrebljavajući Minieove puške, Armstrongove haubice i Gatlingove strojnice. Očekivano, carske trupe lako su razbile šogunatske, koje su se povukle. Nakon te pobjede mnogi su klanovi prešli na carsku stranu, uključujući klanove Jodo i Cu. U pomorskoj bitci kod Ave 28. siječnja šogunatski brodovi odnijeli su pobjedu, ali prilično nevažnu. Pozitivna strana za šoguna jest to što su ga strane sile i dalje smatrale legitimnom političkom figurom koja vlada zemljom, posebice Francuska. Međutim očito je da carske trupe *de facto* preuzimaju kontrolu nad zemljom.

Carske trupe predvođene Saigom Takamorijem krenule su prema Edo te su 29. ožujka 1868. godine pobijedile šogunatske trupe kod Košu-Kacunume, a sam Edo predao se u svibnju.⁴¹ Nakon predaje Jošinobua organizirana je koalicija sjevernih provincija, a među provincijama su bili Aizu, Sendai i Nagaoka. U listopadu se odigrala bitka kod Aizua, gdje je koalicija u potpunosti pobijeđena, a do 12. studenoga koalicija se raspala. Nakon poraza ostatci koalicije predvođene Enomotom Taeakijem povukle su se na otok Hokaido, gdje su organizirali svoju vlastitu Republiku Ezo, koja se uspjela održati do 27. lipnja 1869. godine, kada se predaje carskoj vlasti.⁴² Time završava posljednji od mnogih građanskih ratova koji su potresali Japan. U nekoliko rečenica možemo usporediti sve političke građanske ratove koji su se okretali oko pojma šoguna. Gempejski je rat 1185. godine završio osnivanjem šogunata i usponom samurajskoga sloja. Ratovi u razdoblju Sengoku završili su 1600. godine kada dolazi do učvršćivanja i vrhunca šogunata. Konačno, Bošinski rat završio je 1869. godine s ukidanjem šogunata. Time je završilo dugo i značajno razdoblje od gotovo 700 godina japanske povijesti, nakon kojega je razumljivo zašto pojam *šogun* kod običnih ljudi pobuđuje dojam snage i moći.

6. POLITIČKE POSLJEDICE MEIĐIJEVE RESTAURACIJE

U travnju 1868. godine mladi car Meiđi objavio je „Zakletvu od pet točaka“, u kojoj je ukratko opisao u kojemu će smjeru nova država krenuti. Kao prvo, formirat će se izabrana tijela koja demokratski odlučuju o javnim pitanjima. Drugo, svi članovi društva, iz višega i nižega sloja, sudjelovat će u državnim poslovima. Treće, svi ljudi imaju pravo odabrati svoj poziv i profesiju. Četvrto, ukinut će se loši običaji i sve će se temeljiti na zakonima prirode. I peto, znanje treba skupljati širom svijeta.⁴³ Osim pete točke sve je navedeno ostalo mrtvo slovo na papiru. Kako bi se prikupilo znanje svijeta, 1871. organizirana je „misija Ivakura“, koju je predvodio Kido Takajoši, a zadatak je bio prikupiti što više informacija, tehnologija i ideja o uređenju države. Misija je trajala do 1873. godine, a posjećeno je dvanaest država Europe, devet država Azije i SAD.⁴⁴ Uvođenje demokratskoga oblika vlasti, kao u Velikoj Britaniji i SAD-u, nije bilo moguće uvesti zbog interesa nove elite. Najbolje rečeno, vlast nakon Meiđijeve restauracije najtočnije se može opisati kao prosvijećeni apsolutizam, ali ne carev apsolutizam, već njegovih savjetnika. Careva se vlada sastojala od nekoliko „dvorskih razina“, pri čemu se svaka razina bavila određenim područjem, a u biti su to bila ministarstva. Zbog toga nisu dopuštali običnim ljudima da sudjeluju u državnim poslovima.⁴⁵

41 M. B. JANSEN 2000: 64.

42 M. B. JANSEN 2000: 65.

43 A. D. SWALE 2009: 63.

44 B. PASARIĆ 2010: 215.

45 R.H.P. MASON, J.G. CAIGER 1997: 261.

Velike promjene ubrzo su uslijedile u feudalizmu. Prva stvar koju je nova vlada napravila jest „savjetovanje“ *daimjoima* da predaju svoja zemljišta caru jer ne postoji zemljište koje ne pripada caru. Do 1870. godine svi su feudarci predali svoja zemljišta, a zauzvrat su imenovani upraviteljima i službenicima tih imanja. Godinu dana poslije ukinuta je prastara podjela na provincije te je uvedena podjela na prefekture, koje i danas postoje. Feudarci koji su upravljali tim provincijama dobili su pozamašne otpremnine ili mogućnost rada u državnoj službi.⁴⁶ Zanimljivo je kako su feudarci bili prisiljeni preseliti se u Tokio, što je očiti znak da neki običaji i dalje ostaju. Centralizam se najviše osjetio u oporezivanju stanovništva. Nakon nekoliko stoljeća decentraliziranoga feudalnoga poreznog sustava uveden je porez koji je jednak za sve, a plaćao se novcem. Još neko vrijeme pobjednički *daimjoi* uspjeli su zadržati desetinu poreza za održavanje svojih poreza.⁴⁷ Centralizam se proveo i u vojsci. Ukinute su sve provincijske vojske, čime su feudarci ostali bez vojne moći, a uvedena je unificirana i državna vojska s vojnom obvezom na tri godine. Što je to značilo za niže samuraje i feudalice? Oni su praktično ostali bez svojega zvanja i posla, bez izvora moći kojim su uspijevali stoljećima održavati svoju vlast. Taj novonastali vakuum moći iskoristila je bogata oligarhija, koja je počela imati velik utjecaj na carevu vladu u Tokiju. Svakako najznačajnije pitanje carskoga dvora jest što uraditi s brojnim nezaposlenim samurajima. Dok su se carski savjetnici vrlo lako riješili *daimjoa* uz pomoć pozamašnih otpremnina i državnih poslova, tu se ipak radilo o nekoliko stotina pojedinaca. Broj samuraja nakon Meiđijeve restauracije iznosio je 1,7 milijuna.⁴⁸ Očito da je među samurajima zavladała egzistencijalna kriza, a najveći udarac samurajima svakako je bio zakon iz 1876. godine kojim se sve klase proglašavaju ravnopravnima. Tim zakonom samuraji su ostali bez svih svojih privilegija te su postali obični građani.

Zabranjeno im je nošenje mačeva i pundi, njihovih statusnih simbola. Velik broj samuraja stekao je „moderno“ obrazovanje te su se zaposlili u državnim tijelima, a neki su se upustili u kapitalističke vode.⁴⁹ S druge strane neki su samuraji bili protiv reformi koje je donosio carski dvor, a centralizacija države i oduzimanje privilegija bili su kap koja je prelila čašu. Već spomenuti Saigo Takamori povukao se u svoju provinciju Sacumu te je uspio okupiti nezadovoljne samuraje 1876. godine. Opravdavali su se kako se oni nisu borili za takav Japan te su smatrali da su izigrani, iskorišteni i izdani od carskoga dvora. Isto tako odbijeni su Takamori-jevi savjeti da se napadne Koreja.

Slika 4. Prikaz japanskih prefektura (izvor: <https://ampontan.wordpress.com/2007/09/21/japanese-personality-types-by-region/>; preuzeto: 3.1.2018.)

46 B. PASARIĆ 2010: 218.

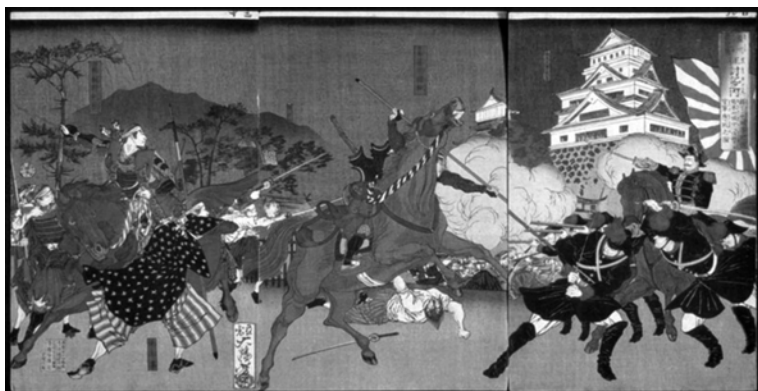
47 C. TOTMAN 2003: 312.

48 B. PASARIĆ 2010: 220.

49 C. TOTMAN 2003: 313.

Otvorena pobuna nastupila je kada su neki savjetnici poslali ubojice da izvrše atentat na Takamoriya, što je izazvalo njegove sljedbenike. Samuraji su se organizirali te krenuli prema sjeveru Kjušua. S druge strane carska vojska također se mobilizirala te uputila prema Kjušuu.⁵⁰ Velika razlika između carske i samurajske vojske bila je u broju raspoloživih vojnika i naoružanju. Carska vojska prošla je kroz nekoliko godina novačenja i uvježbavanja, a bila je opremljena najsvremenijim puškama, koje su se punile kroz komoru. Samuraji su bili naoružani puškama koje su se punile na „starinski“ način, kroz cijev.⁵¹

Česta je zabluda, iz holivudskih filmova, kako su se samuraji borili katanama, kopljima i lukom protiv superiornoga protivnika s modernim puškama i Gatlingovom strojnicom. Isto tako carske trupe nisu nakon jednoga plotuna krenule u juriš s bajunetama, već su uvježbano iskoristili prednost svojega naoružanja. Nakon nekoliko dobivenih bitki pobuna je ugušena u bitci kod Širojame 24. 9. 1877. godine, a sam Saigo Takamori počinio je *sepuku*, tj. samoubojstvo.⁵² Takamori je poslije posmrtno pomilovan i pretvoren u tragičnoga narodnog heroja koji je nastojao očuvati japansku tradiciju, kako Japanci nikada ne bi zaboravili tko su. Koliko su doista prosječni Japanci bili nostalgični za tradicijom samuraja i šogunata, vrlo je diskutabilno. Iako je Takamori pretvoren u svojevrsni simbol, seljaci i građani nisu se htjeli vratiti u doba kada su bili potlačeni od strane onih „boljih“. Pobuna je bila posljednja prepreka carskoj vladi u provedbi centralizacije države.

Slika 5. Prikaz bitke kod Kumamoto dvorca 1877.

(izvor: https://wiki.samurai-archives.com/index.php?title=Satsuma_Rebellion, preuzeto: 20.4.2018.)

za pisanje ustava, prije svega zbog nezadovoljnih samuraja.⁵³ Tek 1881. godine Japanci šalju Ita Hirobumija u potragu za ustavom po Europi. Posjetio je Veliku Britaniju, Njemačku i Austriju, a najveći je uzor vidio u njemačkome ustavu. Tijekom 80-ih Ito Hirobumi obnašao je položaj premijera, a oko sebe je okupio ljude koji su stekli visokoškolsko obrazovanje u SAD-u i Europi. Nakon nekoliko godina rada i debata 11. veljače 1889. godine objavljena je carska proklamacija ustava.⁵⁴

Jedna od najvećih političkih novina svaka-ko je prvi japanski ustav koji je donesen 1889. godine. Kao što je već rečeno, 1871. godine Kido Takajoši predvodio je ekspediciju za „upoznavanje“ svijeta i potragu za znanjem i savjetima. Iako su stekli puno informacija i iskustva o europskoj tehnologiji, zakonodavstvu i organizaciji državnoga aparata, politički je vrh smatrao kako još nisu zrele prilike

50 W. G. BEASLEY 1972: 402.

51 M. B. JANSEN 2000: 369.

52 R.H.P. MASON, J.G. CAIGER 1997: 283.

53 T. KAZUHIRO 2007: 47.

54 M. B. JANSEN 2000: 395.

Ustav je imao sedam poglavlja i 76 članaka, a već u prvome članku jasno je napisano kako je car taj koji vlada Japanom. Članak 3. svakako je najzanimljiviji: „Car je svet i nedodirljiv“.⁵⁵ Prvo poglavlje bilo je rezervirano za cara. Drugo je poglavlje o pravima i zadaćama podanika. Treće poglavlje govori o ustroju parlamenta. Četvrto poglavlje govori o ministrima, a peto o zakonodavstvu. Šesto poglavlje vezano je za financije, a sedmo, posljednje poglavlje govori o posebnim uputama.⁵⁶ Ustavom je ustrojen i parlament, koji se sastojao od plemićkoga Gornjega doma i zastupničkoga Donjega doma. Izborni cenzus bio je vrlo nizak, pa je od ukupnoga broja stanovništva samo 450 000 imućnih ljudi moglo glasovati. Članove Gornjega doma imenuje car, a članovi su često iz njegove obitelji ili savjetnici koji su sudjelovali u Restauraciji. Ustav je kopija njemačkoga ustava jer je Japancima on najviše odgovarao. Za američki ustav govorili su kako je previše liberalan i „napredan“, a za britanski da previše ovlasti daje parlamentu, što je bilo nepojmljivo za carsku vladu.⁵⁷ Isto tako francuski i španjolski ustav naginjali su „despotizmu“, a Nagodba između Austrije i Ugarske bila je nezamisliva i neshvatljiva za Japance.

Japanski ustav svakako je bio korak naprijed prema političkim promjenama u zemlji te se Japan smjestio u istu razinu kojoj su pripadale europske države. Može se reći kako su Japanci stvorili politički sustav koji se može okarakterizirati kao svojevrsni *melting pot*, ali europskim povjesničarima očito je kako je Japan 80-tih godina 19. stoljeća zaslužio stekao naziv „azijske Prusije“, što zbog političkoga ustrojstva, a što zbog davanja prioriteta vojsci.

7. GOSPODARSKE I DRUŠTVENE PROMJENE MEIĐIJEVE RESTAURACIJE

Uz vojsku snažna je ekonomija bila prioritet nove carske vlade. Jedino sa snažnom vojskom i ekonomijom Japan će se moći oduprijeti stranim silama. Prvi veliki korak svakako je željeznica između Tokija i Jokohame, koja je puštena u promet 12. lipnja 1872. godine.⁵⁸ Veliki problem Japana bio je nedostatak strojeva i prerađivačke industrije. Izvozili su sirovine po niskim cijenama i izvozili poluproizvode koji su nastali u manufakturama, a one su datirale još od vremena šogunata Tokugava. Uvozili su se gotovi proizvodi iz Europe i SAD-a, po visokim cijenama, naravno, a najviše su im trebali strojevi i poljoprivredna tehnika. Kao i u Prusiji, Japan je nametao modernizaciju i industrijalizaciju od gore, tj. vladajući su diktirali ciljeve usmjeravanja.⁵⁹ Vlada je uspijevala nagovarati trgovce u ulaganje, pri čemu su im davali razne porezne i tarifne povlastice. Brodarstvo, rudnici ugljena i metala, građevinska i ratna industrija najviše su se razvijali i njima je davan najveći fokus. Pažnja je pridana otoku Hokaidu, koji je često bio zanemaren, s otoka su se dobivali ugljen i drvo, a pozornost je obraćena ribarstvu jer je zbog hladnijega mora bilo više ribe na raspolaganju. Kako vlada nije mogla kontrolirati i ulagati u sve grane, počele su se osnivati posebne obiteljske korporacije zvane *zaibacu*, a one su bile specijalizirane za pojedine privredne djelatnosti.⁶⁰ Brzobjavna je mreža do 1880. godine povezivala sve japanske gradove, a broj modernih tvornica do 1887. godine narastao je na 77 000.

55 T. KAZUHIRO 2007: 151.

56 T. KAZUHIRO 2007: 151-161.

57 B. PASARIĆ 2010: 216.

58 B. PASARIĆ 2010: 222.

59 R.H.P. MASON, J.G. CAIGER 1997: 275.

60 B. PASARIĆ 2010: 222.

Već spomenuti zakon iz 1876. godine korjenito je promijenio japansko društvo, koje je u načelu postalo sekularno i demokratsko. Žene i muškarci nosili su modernu odjeću, a također mogli su se baviti bilo kojom privredom. Naravno, to se sve odnosi na gradove koji su se razvijali, a većina je stanovništva ipak i dalje živjela na selu tradicionalnim životom, pri čemu su jedine novine koje su seljaci „uvozili“ bile nove kulture i načini rada. Ipak, jedna od najvažnijih promjena dogodila se u obrazovanju. Pod geslom *bunmei kaika*, civilizacija i prosvjetljenje, državi je bilo od neizmjerne važnosti stvoriti kvalitetan obrazovni sustav.⁶¹ Već je tada nastao današnji japanski entuzijazam što se tiče školovanja te se znanje izrazito cijeno. Osnivanjem ministarstva obrazovanja 1871. godine, po američkome modelu, započet je proces tradicionalnoga konfucijskog pedagogiziranja. Osim neizostavnoga nastavnog sadržaja, koji se uvezio iz zapadnjačkih zemalja, pozornost se najviše obraćala odgoju učenika. Carski je dvor shvatio da uz dobro obrazovanje Japan može ekonomski procvasti, ali kako bi se zadržala politička struktura, bilo je nužno odgajati poslušne građane.⁶² Iz perspektive pedagoga, može se reći kako se tijekom 80-ih godina davala veća pozornost metodi discipliniranja nego bilo kojemu drugomu pedagoškom području. Isto tako djecu se od malih nogu poučavalo kako je jedini smisao života služiti i umrijeti za cara te oduprijeti se invaziji vanjskih sila. Širenje ksenofobije i straha nije bilo neopravdano s gledišta države.⁶³ Japan, kao izrazito homogena otočna država, bio je pod konstantnom prijetnjom amfibijskih napada, kojih su se Japanci izrazito bojali. Taj strah od pokoravanja, u psihohistoriji poznat kao „sindrom kraljevića Marka“, uvukao se u krv Japanaca davno prije reforme obrazovanja. Već u jednoj ili u dvije tako obrazovane generacije može se uvidjeti opasni fanatizam i šovinizam prema kojemu su se pripadnici ostalih azijskih naroda smatrali neciviliziranima i podložnima „barbarskim“ utjecajima.

8. PRIRODA MEIĐIJEVE RESTAURACIJE

U uvodu rada postavljeno je istraživačko pitanje koje glasi: „Što je zapravo bila Meidžijeva restauracija?“ Na temelju iznesenih činjenica, interpretacija i analiza postoje još brojne dvojbe među povjesničarima. Odgovori ovise o tome s kojega gledišta i pozicije gledamo na Meidžijevu restauraciju. Iz perspektive marksizma, tj. japanskoga marksista Tojame Šigekija, Meidžijeva restauracija proizvela je oblik buržoaske apsolutističke države.⁶⁴ Dakle riječ je o građanskoj revoluciji koja je istovremeno gušila revolucije što su ih pokretali japanski proleterci. S druge strane velik broj američkih povjesničara također naziva Meidžijevu restauraciju građanskom revolucijom: iako nije bila demokratska, sama aristokracija i građanstvo imali su revolucionarne ideje. Njihovi su argumenti kako je nova vlast automatski eliminirala feudalni ustroj društva i ekonomije te načela put prema modernoj državi.⁶⁵ Ipak, mišljenje je ovoga rada kako je Meidžijeva vlast bila daleko od revolucionarne, štoviše, bila je izrazito konzervativna. *Tozama* provincije nisu tražile neki novi oblik vladavine koji bi bio inspiriran zapadnjačkim stilom, već su se upravo zalagale za najstariji sustav vladavine koji je Japan poznavao, a to je bila careva vladavina.⁶⁶

61 M. B. JANSEN 2000: 460.

62 C. TOTMAN 2003: 320.

63 B. PASARIĆ 2010: 215.

64 M. COHEN 2014: 143.

65 M. B. JANSEN 2008: 365.

66 M. COHEN 2014: 161.

Prvotna vladavina careva prije 1185. godine bila je obilježena dominacijom aristokracije i birokracije, što je zapravo cara činilo običnom figurom. Slična se stvar dogodila tijekom Međijeva restauracije. Nezadovoljne provincije jednostavno su iskoristile mladost cara Međija te su svoju vlast nad njime opravdavali sljedećom popularnom rečenicom: „Nismo dostojni slušati božanske riječi našeg Cara“. Kolika je prava uloga cara Međija u restauraciji i modernizaciji, doista je diskutabilno i dvojbeno. Isto tako zar nije čudno da je „veliku revoluciju“ vodila klasa privilegiranih samuraja i feudalaca, koji nisu bili zadovoljni niskom razinom u *bakufu* hijerarhiji? Većina revolucija u povijesti imale su cilj ukidanje *statusa quo* i promjenu političkoga ili društvenoga stanja, prije svega ukidajući privilegije vladajućemu staležu.

Engleska revolucija iz 40-ih godina 17. stoljeća bila je predvođena parlamentarnim, buržoaskim snagama s ciljem da se sruši kralja i vlast prenese na parlament.⁶⁷ Francuska revolucija iz 1789. godine uklonila je privilegije plemstva i svećenstva te stvorila sekularnu i „demokratsku“ republiku, a cilj revolucije bio je politički, društveni i ekonomski. Stav ovoga rada glasi da je Međijeva restauracija bila običan državni udar jedne privilegirane grupe protiv druge privilegirane grupe. Sjetimo se navedena dva procesa koja su se odvijala. Prvi se odnosio na sve nezadovoljne niže samuraje i političke grupe sa svojim statusom u društvu, a drugi proces se odnosio na međusobne odnose između *daimjoa* i šoguna.⁶⁸

U Japanu nije postojala građanska, buržoaska klasa kao u Europi i SAD-u. Trgovci i umjetnici bili su na samome dnu društva, iznad njih su bili seljaci, a zbog stroge kontrole nisu mogli imati političkoga utjecaja osim novčanoga pomaganja jednoj od dviju strana. Nezadovoljne niže samuraje počeli su predvoditi *tozama daimjoi*, koji su se dvoumili između vjernosti šogunu i borbi protiv njega, a nakon vojne pobjede jednostavno su proglasili restauraciju carske vlasti bez nekoga općeg konsenzusa, koji bi trebao biti karakterističan za revolucije. Međijeva restauracija jednostavno je bila zamjena „*ancien régimea*“ novim režimom.⁶⁹ Katalizator te promjene svakako su bile zapadnjačke sile, koje su prisilile Japance na otvaranje zemlje i brzopleto moderniziranje vojske i ekonomije zbog moguće invazije. Na šogunovu žalost, carske snage dobro su iskoristile ksenofobičnu i paranoičnu propagandu usmjerenu protiv zapadnih sila te su uz pomoć zapadnoga naoružanja uspjele svrgnuti neodlučan i razlomljen režim, koji očito nije imao rješenja za tadašnje probleme. Carske snage imale su vrlo jednostavno rješenje, a to je bilo uništenje šogunata.

ZAKLJUČAK

Razdoblje vladavine šogunata trajalo je gotovo 700 godina. Bilo je to razdoblje u kojemu su se stvorile društvena hijerarhija, tradicija i kultura koju Japanci ne žele zaboraviti. Kao naizgled stabilan i čvrst oblik vladavine tijekom dinastije Tokugava od 1603. do 1868. godine, šogunat je u više od 250 godina stvorio izoliranu državu, a društvo je bilo zatvoreno u vremenskoj kapsuli. Problemi i nezadovoljstvo unutar države stvarali su se i prenosili generacijama te su počeli izlaziti iz pukotina dolaskom američkih brodova 1853. godine. Zapadne sile natjerale su Japan na otvaranje i pokazale nesprijetnost i slabost šogunata da obrani zemlju. To su iskoristili pripadnici *tozama*

67 M. COHEN 2014: 143.

68 M. COHEN 2014: 168.

69 A. D. SWALE 2009: 176.

provincija i niži samuraji koji su 1868. godine svrgnuli šoguna i zauvijek zatvorili jedno poglavlje u japanskoj povijesti. Uslijedila je ubrzana modernizacija vojske, mornarice, gospodarstva, obrazovanja i državnoga aparata kako bi se Japan mogao oduprijeti zapadnjačkim silama, koje su tijekom 50-ih i 60-ih godina 19. stoljeća pokazale kako s lakoćom mogu pokrenuti invaziju. Državni udar iz 1868. godine počeo se hraniti paranojom, strahom i ksenofobijom, a sve je rezultiralo pojavom nacionalističkoga šovinizma usmjerenoga prema ostalim azijskim narodima. Japanci, kao jedini civiliziran i moderniziran narod u Aziji, dali su sebi zadatak ne dopustiti dodatno poniženje Azije od Europe i SAD-a.

LITERATURA

- W. G. Beasley 1972 – William Gerald Beasley, *The Meiji Restoration*, Stanford: Stanford University Press, 1972.
- M. Cohen, 2014 - Mark Cohen, The political process of the revolutionary samurai: a comparative reconsideration of Japan's Meiji Restoration, *Theor Soc*, 43, New York, 2014, 139-168.
- W. E. Deal, 2006 – William E. Deal, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*, New York: Facts On File, 2006.
- W. W. Farris 2009 – William W. Farris, *Japan to 1600: A social and Economic History*, Honolulu: University of Hawai'i Press, 2009.
- I. Goldstein, 2008 – Ivo Goldstein, *Doba apsolutizma (17. stoljeće)*, Zagreb: Jutarnji list, 2008.
- M. B. Jansen 2000 – Marius B. Jansen, *The making of modern Japan*, Cambridge: First Harvard University Press, 2000.
- M. B. Jansen, 2008 – Marius B. Jansen, *The Cambridge history of Japan*, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- T. Kazuhiro, 2007 – Takii Kazuhiro, *The Meiji Constitution*, Tokyo: International House of Japan, 2007.
- K. Kimer, 2015 – Karlo Kimer, Japan-Sengoku period, *Essehist*, 7, Osijek, 2015, 56-60.
- R.H.P. Mason, J.G. Caiger, 1997 – Richard H.P. Mason, John G. Caiger, *A History of Japan*, Singapur: Tuttle, 1997.
- B. Pasarić, 2010 – Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2010.
- A. D. Swale, 2009 – Allistair D. Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- V. Šantić, 1961 – Vojin Šantić, *Japan*, Beograd: Kultura, 1961.
- C. Totman, 2003 – Conrad Totman, *Povijest Japana*, Zagreb: Barbat, 2003.
- S. Turnbull, 2002 – Stephen Turnbull, *War in Japan 1467-1615*, Oxford: Osprey Publishing, 2002.
- S. Turnbull 2005 – Stephen Turnbull, *Warriors of Medieval Japan*, Oxford: Osprey Publishing, 2005.